

Oikeusministeriö

Lausuntopyyntö 29.9.

Lapsen huoltohuoltolain uudistaminen, Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 47/2017

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry kannattaa:

- Lapsen kuulemismahdollisuuksien laajentamista. Käräjäoikeus tai sosiaalitoimi varmistavat, että lapsi tulee kuulluksi myös riidattomissa eroissa. Lapsen kuuleminen tuomioistuimessa ei enää vaadi erityisen painavia perusteita. Mikäli lapsi ilmaisee olosuhdeselvitystä laadittaessa, että haluaa tulla kuulluksi, se on esityksen mukaan merkittävä selvitykseen. Lapsi voi myös pyytää tulla kuulluksi käräjäoikeudessa vanhempiansa kautta tai suoraan käräjäoikeudelta.
- Tuomioistuimelle annetaan mahdollisuus käyttää lapsen kuulemiseen asiantuntija-avustajaa, joka voi tarvittaessa olla oikeudenkäynnissä läsnä jo varhaisemmasta vaiheesta alkaen, jotta hän voisi perehtyä tilanteeseen, tavata lapsen vanhemmat ja valmistautua kuulemiseen.
- Lisäystä, jolla huoltajat veloitetaan suojelemaan lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, huonolta kohtelulta ja hyväksikäytöltä ja sitä, että 10 § pykälän mukaan ratkaisussa tehtäessä on huomioitava 1 § huoltajien veloitteiden toteutuminen.
- Vuoroasumisen kirjaamista lakiin yhdeksi uudeksi lapsen asumisvaihtoehdoksi, mikä merkitään Väestörekisteriin. Lapsi ei vielä saa toiseen osoitteeseen palveluja eikä etuuksia, mutta niille kuitenkin luodaan tällä lakiuudistuksella edellytyksiä.
- Toistuvat huoltokiistat ovat rajatuissa tapauksissa raskas haaste, jonka vuoksi on tärkeää, että sopimuksen tai päätöksen muuttamisen kynnyistä tuomioistuimessa korotetaan.
- Esityksen mukaan vieraannuttaminen, tapaamissopimuksen/päätöksen laiminlyöminen ja lapsen manipulointi ja kielteinen vaikuttaminen toista vanhempaansa vastaan kielletään. Ne ovat seikkoja, jotka huomioidaan lapsen huolto- ja tapaamis päätöksen ratkaisussa.
- sosiaalilautakunnan toimivallan laajentamista vanhempien riidattomien työnjakomääräysten ja oheishuoltajuuksien vahvistamiseen. Tuomioistuimen tiedonsaantioikeuden laajentamista poliisilta, terveydenhoitoviranomaisilta yms.

- esitystä, jonka mukaan vanhemman tulee vaalia suhdetta lapselle läheisiin henkilöihin. Lisäksi kannatetaan esitystä, jonka mukaan joskus voi olla myös hyvä, että suhde myös katkaistaan esimerkiksi henkilöön, jonka rikoksen uhrina lapsi on ollut.

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry esittää muutoksia esitykseen:

Perhetuomioistuimet

Liitto vaatii perhetuomioistuinten tai perheoikeuteen keskittyviä tuomioistuin osastojen perustamista. Riidan ratkaisutapa, jossa osapuolet tuovat esiin toistensa heikkouksia ei tue vanhempien yhteistyötä.

§ 1 Lapsen huolto

Esityksen mukaan huoltajat eivät saa itse käyttää väkivaltaa kasvatuksessa ja tämän lisäksi heidän tulee huolehtia, ettei kukaan muukaan käytä. Jälkimäinen ei kuitenkaan saa johtaa siihen, että pitkään väkivallan uhrina ollut henkilö saa itsekin syytteen siitä, ettei ole tehnyt väkivallan harjoittajasta rikosilmoitusta. Tutkimusten mukaan yksikin pahoinpitely voi traumatisoida uhrin niin, ettei hän enää henkisesti kykene ilmoituksen tekemisiin.

5 a § Ilmoitus aiotusta muutosta

Molempien vanhempien velvollisuus ilmoittaa toiselle vanhemmalle muutostaan silloin kun lapsen tapaamisista on sovittu tai niistä on tuomioistuimen päätös, on hyväksyttävää. Kolme kuukautta on kuitenkin joissakin tilanteissa liian pitkä aika ennakoida omaa muuttoa. Tämän vuoksi YVPL esittääkin lisäyksen sivulle 52, toiseen kappaleeseen: "Perusteltuna syynä voidaan pitää työ- tai opiskelupaikan tai työnantajan työpisteen vaihtumista, sillä TE -toimisto voi jopa velvoittaa tähän karenssin uhalla. Myös perhesuhteet voivat olla tällaisena perusteena, kuten omaishoitajana toimiminen toisella paikkakunnalla asuvalle omaiselle tai lapsen hoitoavun saaminen."

7 b Vastuu tapaamiskustannuksista on määriteltävä elatusapua päätettäessä

Esityksen mukaan tapaamiskustannukset voitaisiin tulevaisuudessa määritellä tapaamissopimuksessa elatuspäätöksestä irrallaan. Lapsen tapaamiskulut kuitenkin huomioidaan jo lapsen elatusapulaskelmassa kummankin vanhemman elatuskykyä vähentävänä tekijänä: 1) 120 euroa ylittävistä tapaamisten matkakuluista huomioidaan korkeintaan 120 euroa. 2) Lisäksi lopullisesta elatusavusta vähennetään lapsesta aiheutuvia elinkustannuksia ns. luonapitovähennyksenä. Jos tapaamiskulut on jo määrätty elatussopimuksessa, tuleeko ne huomioida vielä tapaamissopimuksessakin? On huomioitava myös, ettei lähivanhemmalle makseta toimeentulotukea lapsen tapaamiskuluihin, vaan ainoastaan etävanhemmalle. (<http://www.kela.fi/toimeentulotuki-lapsen-tapaamisesta-aiheutuvat-menot>). YVPL esittää, että sen sijaan, että tapaamissopimukseen lisätään matkakulujen maksamista, laskelman matkakulujen ylärajaa korotetaan vastaamaan todellisia matkakuluja.

9 b Tuetut ja valvotut tapaamiset sekä valvotut vaihdot

YVPL esittää, että valvottuihin tapaamisiin ja vaihtoihin lisätään mahdollisuus päihdetestaukseen. Perusteluna on se, että joskus tapaamisen haasteet esiintyvät vain tapaajan päihtymyksen aikana, kun taas muulloin tapaamiset onnistuvat hyvin.

§ 10 Huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan asian ratkaiseminen

Liitto vaatii lisäämään § 10 pykälän ensimmäiseen momentin loppuun lauseen:
"Tuomioistuimen on varmistettava, ettei lapsi tule kohtamaan väkivaltaa itseään
eikä toista perheenjäsentänsä kohtaan".

Lisäksi liitto esittää, että kun tuomioistuin käyttää tarkoitukseen suunniteltuja väkivallan uhka-analyysiä arvioidessaan vanhemman mahdollisuutta käyttää väkivaltaa puolisoaan ja lastaan kohtaan.

15 a Lapsen kuuleminen tuomioistuimessa

YVPL esittää lisäyksen: Lapsen kuulemisen yhteydessä pitää olla mahdollisuus käyttää myös videointia äänitallenteiden lisäksi kuten Lapsen oikeuksien komiteakin suosittelee Suomelle v. 2011 (<http://formin.finland.fi/>). Mietinnön esityksessä mainitaan kuitenkin vain äänitallenteet. Lapsi voi kuitenkin ilmaista itseään myös eleillään esimerkiksi voimakasta vastustusta tai myöntämistä ja olla kuitenkin ääneti.

Varsinaisissa tuomioistuinkäsittelyissä käytettyjä asiantuntija-avustajan pätevyyttä tulisi tiukentaa

YVPL:n mukaan kärjätuomarille pitää antaa oikeus käyttää asiantuntija-avustajaa harkintansa mukaan myös varsinaisissa tuomioistuinkäsittelyissä tuomioistuinsovittelujen lisäksi. Esityksen mukaan asiantuntija-avustajaa voitaisiinkin käyttää, mutta vain lapsen kuulemiseen tuomioistuinkäsittelyn aikana.

Pettymyksenä on se, ettei asiantuntijan pätevyysvaatimuksia esitetty tiukennettavaksi huolto- ja tapaamiskiistojen varsinaisissa tuomioistuinkäsittelyissä. Asiantuntija-avustajan käyttö lyhentäisi tuomioistuinkäsittelyä ratkaisevasti eikä tuomioistuin ehkä tarvitsisikaan esitettyä oikeutta asetta määräaikoja selvitykselle. Olosuhdeselvityksen saaminen sosiaalitoimelta kestää Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen mukaan keskimäärin kuusi kuukautta ja enimmillään jopa kaksi vuotta (Litmala, Marjukka, Valkama, Elisa Lapsen huoltoriidat kärjäoikeudessa, Optula 2006). Asiantuntija-avustaja sen sijaan voisi aloittaa selvityksen tekemisen jo valmisteleavassa käsittelyssä ja työskennellä koko väliaikaismääräyksen ajan, jolloin kärjätuomarilla olisi käytettävissä oleellista tietoa perheen tilanteesta jo viimeistään kolmessa kuukaudessa. Menettely ei kuitenkaan maksaisi veronmaksajille nykyistä enempää, koska samalla säästyisi sosiaalitoimen selvitystyö. Jos asiantuntija-avustajia käytetään vain haastavimmissa kiistoissa, ei väitetty psykologien vähäisyyksään liene peruste olla heitä käyttämättä.

YVPL on havainnut, että usein pitkittyneissä tuomioistuin kiistoissa kummatkin vanhemmat esittävät väitteitä, joiden mukaan toinen vanhempi estää lapsen kehitystä. Vain psykologilla on oikeus tehdä varsinaisia lapsen kehitysarvioita (Psykologilaki) ja he tekevät myös vanhemmuuden arviointeja. YVPL:n huoltokiistaa käyvät vanhemmat pitävät keskeisinä psykologipalvelujen merkitystä huoltokiistan ratkaisemiselle.

Tuomioistuinsovittelukokeilun raportissa (Ei niin suurta riitaa, ettei sopu sitä sovita. Asiantuntija-avusteisen huoltoriitojen tuomioistuinsovittelun seurantaryhmän loppuraportti, Selvityksiä ja ohjeita 12/ 2016, Oikeusministeriö) tuli esiin, että tuomioistuinsovitteluissa mukana olleet asiantuntija-avustajat nimenomaan kokivat puutteita lapsen kasvun ja kehityksen

YhteisVoimin Parempaan Lapsuuteen

tuntemuksessaan. YVPL suhtautuukin epäillen hallinnollisen tutkinnon riittävydestä asiantuntija-avustajantehtävän hoitamiseen, vaikka siihen sisältyisikin pitkä lisäkurssi lapsen kasvusta ja kehityksestä.

Susanna Kavonius
puheenjohtaja

Heljä Sairisalo
toiminnanjohtaja

Yhden Vanhemman Perheiden Liitto ry

Helsinki

YVPL ry
Paciuksenkatu 19
00270 Helsinki
Puh. 040 351 5355

Turku

YVPL Etelä-Suomen aluetoimisto
Perhetalo Heideken
Sepänkatu 3, 20700 Turku
Puh. 040 541 5294

Oulu

YVPL Pohjois-Suomen aluetoimisto
Kansankatu 53
90100 Oulu
Puh. 050 342 2185

Kuopio

YVPL Itä-Suomen aluetoimisto
Microkatu 1, F-osa, 1 krs
70211 Kuopio
Puh. 0400 441 708